

“O miraculoasă jună încremenită în eternitate”

Natalia LUNIC,
bibliotecar principal Serviciul Literatură în Limbi Străine

*Le livre de la vie c'est un livre suprême
Qu'on ne peut ni fermer, ni ouvrir à son choix*
Iulia HASDEU

Iulia Hasdeu este astăzi un nume cunoscut de toți românii. „Miraculoasa jună care a încremenit în eternitate la 19 ani neîmpliniți” a reușit performanțe notorii în diferite genuri literare.

Cine este, de fapt, această ființă atât de cunoscută și necunoscută în același timp? Opera ei s-a aflat timp îndelungat sub auspiciile unei mitizări și a faimei ilustrului său tată. Umbra sau lumina predecesorilor și-au lăsat amprenta asupra destinului ei, a ultimului vlăstar al dinastiei Hasdeu, la fel precum ereditatea incomparabilă a contribuit la formarea ei spirituală. „Familia Hasdeu era una dintre vechile familii românești, origine declarată cu mândrie ori de câte ori a fost nevoie.” (L. Grăsoiu).

Care a fost viața acestui plâpînd fir al micuței “flori cerești educată pe pămînt”, după cum o numește B. P. Hasdeu în *Avant-propos la Bourgeois d'Avril. Fantaisies et Reves*, din primul volum de *Oeuvres posthumes* de Julie B. P. Hasdeu?

Iulia Hasdeu s-a născut la București la 2 noiembrie 1869. A fost un copil supradotat. De la trei ani știa să citească, la patru ani scria, la cinci ani compunea primele poezii. Criticul literar L. Grăsoiu e de părerea că Iulia a avut parte de o “educație începută anormal de devreme...” Oare numai educația artistică timpurie să fi fost rezultatul

unor realizări atât de fabuloase? Cel mai consacrat critic al operei Iuliei Hasdeu, C. Decusară - Bocșan afirmă că: “Memoria-i neobișnuită a făcut ca despre ea să se vorbească ca despre un copil dotat excepțional.”

Va avea posibilitate din frageda copilărie să citească cu nesaț cărțile din uriașa bibliotecă a tatălui său, parte adunată de nu mai puțin vestitul ei bunic, scriitorul Alexandru Hașdeu, poate chiar și de străbunicul Tadeu Hîjdău, scriitor de limbă polonă, de fratele bunicului, Boleslav, scriitor de limbă germană, cu un ales dar al scrisului. Familia avea o bogată tradiție literară și artistică, moșia Hasdeilor de la Costinești - Hotin fiind așezată la o răscruce prielnică a bogatelor culturi polone, ruse, ucrainene și românești din care dinastia Hasdeu a știut să extragă cu finețe toate bogățiile (roadele) acestor culturi seculare, folosindu-se cu prisosință de cunoștințele depozitate de secole. Într-un astfel de mediu elevat, Iulia începe să creeze de la o vîrstă fragedă, fiindu-i cultivat cu grijă talentul artistic. La opt ani neîmpliniți, Iulia susține examenele cumulate ale celor patru clase primare, pe care le-a trecut la o școală de băieți, vorbind deja liber în limbile franceză, germană și engleză. Acum, în nopțile nedormite, mica poetă de numai 8 ani scrie deja numeroase povestiri pentru copii, scenete moralizatoare, poezii. La 11 ani, și-a terminat la București

primele patru clase secundare la liceul de băieți "Sfântul Sava", obținând premiul întâi, în același timp, apreciată la superlativ la Conservatorul de muzică (clasele de pian și canto). În același 1881, Iulia, în urma unui conflict între părinții săi, dar și pentru a scăpa de umbra strămoșilor, pentru a se afirma ca personalitate, pleacă la studii la Paris însoțită de mama sa. "Dar tatăl veghează asupra ei. Despărțiți de distanță, tata și fiica sunt apropiați prin scrisori. Tatăl își îndeamnă fiica să studieze asiduu." (L. Grăsoiu)

La Paris, mademoiselle Julie, urmează cursurile Colegiului Sevigne. După primele examene pe care le trece cu succes a devenit bursieră a Statului Român; în iulie 1886 ia bacalaureatul în litere la Sorbona (retorică și filozofie), înscriindu-se apoi la Facultatea de litere, secția filozofie, "fără să fie intimidată de faima Sorbonei". (L. Grăsoiu) De fapt, ea venise la Paris spre a dovedi că este fiica tatălui său și că e capabilă să-și croiască singură un drum în viață, epocă în care femeile nu dădeau dovadă de atîta dîrzenie. Frecventa, în același timp, cursuri la „Ecole des Hautes Etudes” din Paris, în paralel a luat lecții de pictură cu Diogene-Ulysse Napoleon Maillard și de canto cu tenorul Lawers fiind o superbă mezzosoprană dramatică, dar nu a neglijat nici compoziția, așa cum o dovedesc ariile pe care le compunea ea însăși pentru unele poeme ale sale. A avut daruri native, dar și achiziționate în timp, printr-o muncă asiduă de zi cu zi, căci "geniul nu este altceva decît o mare aptitudine pentru răbdare." (George de Buffon). Studia limbile clasice, literatura antică, literatura franceză și engleză, istoria. Susținea comunicări dificile, cum sunt "Logica ipotezei", "Cartea a doua a lui Herodot". "La doar 17 ani, menționează L. Grăsoiu, româncă genială strălucește în rigiditatea aulică a Sorbonei." Scria versuri în franceză, așternuse pe hîrtie proiecte literare, impresionante prin amploare și varietate. Marile eforturi depuse la o vîrstă fragedă au frînt-o. Dîndu-și seama că nu va putea scăpa din ghearele morții, Iulia își surmena sănătatea prin graba de a reuși să-și ducă la sfîrșit proiectele. A ales ca subiect pentru teza de doctorat o temă despre filozofia

nescrisă a poporului român: „Filosofia populară a Românilor: logica, psihologia, metafizica, etica”. Bogdan Petriceicu Hasdeu este mîndru, plin de orgoliu pentru inteligența fiicei lui. Bucuria, însă, va fi de scurtă durată. În 1887, se iviră primele semne de ftizie. În anul următor, cînd trebuia să-și susțină licența, Iulia a fost nevoită să-și întrerupă studiile. Semnele îmbolnăvirii pot fi urmărite analizînd motivul morții în creația sa. Nici un critic nu vorbește de influența romanticilor în tema dată, deși opera ei de început "este tributară romantismului". Crina Decusară - Bocșan insistă asupra premoniției morții pe care a avut-o poeta. Opera pe care a lăsat-o este vastă, parcă s-ar fi grăbit să reușească, deși nu le-a încercat în viață pe toate. Nu avea predilecția pentru distracții fiind o ființă austeră. Poate e

mai simplu a explica această acumulare rapidă de cunoștințe printr-o educație aleasă, pe care au asimilat-o decenii la rînd și strămoșii ei, depozitînd cîte ceva specific în ADN-ul ereditar.

La 8 ianuarie 1888 îi scrie tatălui ei: "De cîteva zile sunt bolnavă destul de grav. Da, sunt bolnavă, nu te-ndoiești, nu-i așa? Ceva mă apasă în piept și-mi face extrem de rău, mă doare spatele. Am o tuse seacă, care mă deșiră și mă sufocă, în unele momente. Nu ies, nu cînt la pian, iau siropuri și mă trezesc la ora șase în loc de patru, așa cum făceam de obicei. Iar timpul, aici, e groaznic. Atîta vreme cît aerul e îmbibat de umiditate, nu pot să sper vre-o îmbunătățire a stării mele, care, trebuie să recunosc, e penibilă." Cu greu, din cuvintele reținute de pudoare, Iulia își mărturisește suferințele. Mărturisite la timp, ar fi scăpat-o de moarte? Aceeași întrebare firească chinuie creierul oricărui care îi cunoaște opera. "Poate că dacă acest semnal dat de Dumnezeu ar fi avut parte de înțelegere mai profundă (în sensul micșorării eforturilor, al trecerii la un tratament medical adecvat, deși tuberculoza nu avea remediu pe atunci) viața i s-ar fi prelungit" (L. Grăsoiu) Regretul răzbate din aceste rînduri pline de durere și compasiune. Călătoriile grabnice în sudul Franței, în Italia și Elveția, în goana după soare și după aerul care să prîască plămînilor ei hipersensibilizați, sînt zadarnice. În vara lui 1888, Hasdeu, disperat, își aduce fiica bolnavă în țară, mai întîi la București, apoi la Agapia. Dar Iulia suferă de un rău ireversibil. În luna august, nefericitul tată pleacă repede în Moldova pentru a-și aduce fiica acasă. În jurnalul său - mărturie a zbuciumului unui părinte în pragul disperării - Hasdeu notează: "M-am sculat din pat și am făcut o caldă rugă către Dumnezeu în care am crezut întotdeauna și care nu m-a lăsat niciodată. Am plîns, am plîns și plîng". Pe la jumătatea lui septembrie, se pare că o rază cerească a coborît de-a dreptul pe chipul copilei. Hasdeu speră și se roagă: "Se milostivește, oare, Dumnezeu? Ce este fără putință la Atoatecreatorul? Fie și o minune: A crede și-a iubi / Atîta ne cere Dumnezeu!". Dar pe 29 septembrie, Iulia Hasdeu moare. Moartea nu a făcut decît să-i perfecțeze

nimbul de genialitate și să făurească din inteligența ei un mit. L. Grăsoiu consideră că "Iulia Hasdeu rămîne un caz unic, unul dintre acele mistere care fac ca niciodată geniul să nu fie previzibil, explicabil și nici definitiv catalogat." Acest lucru îl confirmă și sursele franceze „Julie Hasdeu avait été une étincelle de génie roumain, reconnue par la Sorbonne où elle préparait une licence de lettres et philosophie. Elle fut parmi les premières femmes de son temps à le faire." (Iulia Hasdeu a fost o scînteie a geniului român, recunoscută la Sorbona unde își pregătea licența în litere și filozofie. A fost printre primele femei ale timpului său care s-a hotărît să-și apere licența.)

În prezent, este receptată ca o scriitoare ce "face parte din constelația literară feminină de la sfîrșitul veacului trecut - Elena Văcărescu, Anne de Noailles (născută Brâncoveanu) și Martha Bibescu - care a lucit puternic pe bolta dintre București și Paris." (C. Decusară - Bocșan) Valorificînd opera fiicei sale, B. P. Hasdeu îi reproduce încercările literare în diferite publicații, dar mai cu seamă în *Revista nouă* și în *Amicul copiilor*. Apar traducerile în limba română făcute, în majoritate, de B. P. Hasdeu. În timpul vieții, au fost publicate doar patru poezii ale Iuliei și acelea la insistența tatălui (Les Contes bleus, Larmes d'enfance, Dédain, Le Souhait d'une villaine) în *L'étoile roumaine* (1887).

Opera ei literară este publicată postum de B. P. Hasdeu, "devenit acum un fel de preot în templul fiicei sale". Primul ei volum de poezii, intitulat de Iulia înșăși *Bourgeois d'Avril*, scris în 1887, apare doi ani mai tîrziu în volumul *Oeuvres posthumes, Fantaisies et Rêves* (1889). Acest prim volum este urmat de *Chevalerie, Confidences et Canavas* (1890) și *Theâtre, Legendes et Contes* (1890). Aceste trei volume, pregătite cu sfințenie de părintele îndoliat și frapat de talentele pe care le descoperea descifrînd rînd cu rînd și filă cu filă scrisul caligrafic al talentatei sale fiice, care își conserva cu grijă și orgoliu scrierile, pe care le ținea tănuite, considerîndu-le încă nedesăvîrșite, editate între anii 1889 - 1890, au devenit în prezent niște cărți de anticariat, ediții princeps ale operei tinerei - geniu. Ele

Însumează versurile, proza, teatrul, eseurile și cugetările Iuliei Hasdeu. Păstrate în fondul de carte rară al Bibliotecii Științifice Universitare din Bălți, ele sînt disponibile cititorului, grație donației făcute de filantropul Radu Moțoc. Întreaga operă a Iuliei Hasdeu n-a fost transpusă din manuscris decît mult mai tîrziu.

Volumele postume sînt însoțite de întregul aparat critic necesar. În plus, valoarea și actualitatea poeziei de expresie franceză a autoarei sînt puse în evidență prin două substanțiale studii, elaborate special pentru această ediție, după cum mărturisește însuși editorul: cel al contelui Angelo de Gubernatis și al profesorului Louis Leger. În publicarea operei fiicei sale, B. P. Hasdeu a respectat cronologia încercărilor ei de debut în primul volum, intitulat sugestiv *Bourgeons d'Avril*. Acest prim volum este însoțit de un *Avant - propos*, semnat de B. P. Hasdeu și de o introducere în opera Iuliei Hasdeu, conferință ținută la Florența în 1889 de către contele italian Angelo de Gubernatis, cetățean al lumii, cunoscut scriitor, publicist și orientalist, care, în al său *Dizionario bibliografico degli scrittori contemporanei* (1878, reeditat în 1888 - 1891), va introduce și scriitori români, iar despre Iulia Hasdeu a scris o carte. C. Decusară - Bocșan consideră că aceasta este "cea mai importantă deschidere asupra operei și personalității Iuliei Hasdeu..."

Volumul al doilea *Chevalerie, Confidences et Canevas* este însoțit de o scurtă notiță asupra poeziilor din primul volum, făcută de către profesorul de istorie a filozofiei germane al Iuliei de la Paris, Emile Boutroux, precum și de o prezentare mai vastă a profesorului Louis Leger *Un poète français en Roumanie*. Ultimul volum conține numai un scurt apendice, iar volumul al IV-lea, preconizat să conțină cugetările, povestirile și impresiile de călătorii, n-a văzut lumina tiparului, căci timpul și sănătatea (sau poate durerea de nesuportat?) nu i-au îngăduit lui B.P.Hasdeu să-și ducă pînă la capăt misiunea asumată.

Iulia Hasdeu scrie, de obicei, în limba franceză, opțiune care a stîrnit nedumerirea declarată de însuși B. P. Hasdeu. "Poeziile Iuliei Hasdeu nu sînt încercări adolescentine

într-o limbă învățată, ci produse literare finite într-o limbă perfect asimilată, cu care tînara poetă jongla dezinvolt." (L. Grăsoiu) Rar cînd ea tîlmăcește versiunea originală și în românește. Compuse în limba română, spre a fi publicate în *Revista nouă*, sînt nuvela *Sanda* și poezia *România*, care au apărut postum (1889). Aceste scrieri atestă posibilitatea autoarei de a folosi în toată plinătatea calitățile limbii materne. Nuvela (mai curînd o povestire) se arată înrîurită de *Sultânica* lui B. Delavrancea și influența se simte îndeosebi în stilul înflorit, ornamentat. Versurile aduc un avîntat elogiu țării, viitorului ei, "cu ceva din ...V. Alecsandri" (Al. Piru). Sub fragilitatea literară a acestor lucrări de factură romantică, se întrevade o delicată sensibilitate. Creația Iuliei Hasdeu - deși bogată - reprezintă totuși o etapă de începuturi, în care căutările sunt dominate de note livrești, ecouri ce răzbat din lecturile lui V. Hugo, Chénier, Lamartine. Lucrările literare pe care Iulia, elevă, apoi studentă le va alege pentru viitorul volum în *Cahier de projets littéraires d'une jeune fille de 15 ans* constituie un punct de pornire în comentarea începuturilor activităților literare ale Iuliei Hasdeu. Împlinirea precoce și dezvoltarea rapidă pe care le-a cunoscut, presimțind finalul apropiat, seninătatea și împăcarea cu care se apropia de deznodămîntul fatal sînt niște momente care ne dezvăluie firea acestei tinere atît de dotată și atît de firavă. „Simți înțelegerea-i depășind vîrsta spre acea stare caracteristică spiritelor creatoare, care, păstrînd o inimă de copil, își agonisi semințe de pe cînd era copil.” (Părintele Galeriu)

Retrăirea copilăriei încîntate de basme și legende, nostalgia după peisajul țării se așază ca un prim strat în creația ei literară. Iată de ce ea scrie povești, scenete și poveștioare pentru copii de care se simte mai aproape și nu fiindcă n-a părăsit aceste meleaguri ale infanțității, ci pentru că aceasta este o trăsătură caracteristică Iuliei - sinceritatea infanțilă, credința în bine. Gîndirea ei este matură, după cum ne mărturisesc și cugetările înmugurite înainte de vreme ale acestui „mugure de aprilie”. Unii o numesc "copil minune", alții "tînără - geniu". Astfel, în creația Iuliei pot fi urmărite cele două etape în devenirea ei literară, între care

pot fi observate cu certitudine liniile de demarcație, căci predilecțiile ei pentru literatura pentru copii conferă acea notă de infantilitate întregii ei creații, pătrunsă de sensibilitatea înăscută. "O trecere e moartea la veșnica viață...", afirma Iulia în poezia *Camisarii*. În cazul Iuliei Hasdeu trebuie să vorbim despre viața veșnică care nu e altceva decât moarte și în care s-a cufundat ființa ei firavă avînd un spirit puternic transmis din moși - strămoși, la fel ca și poveștile pe care le îndrăgise de mic copil și de care nu se putea despărți, ele fiind, de fapt, acel firicel care îi ducea dorul spre meleagurile natale. Criticul T. Maiorescu o consideră una dintre cele "mai talentate scriitoare din secolul al XIX-lea." "Iulia Hasdeu se prezintă și astăzi, în primul rînd, ca autoare franceză, demonstrînd convingător francofonia noastră." (L. Grăsoiu)

Asemeni multor autori care au început să scrie la o vîrstă precoce (Eminescu, Lermontov, Pușkin, Byron, A. Rimbaud, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu) din toată creația I. Hasdeu răzbate o inepuizabilă sete de viață, setea de bucuria acestei vieți, speranța în veșnicia naturii și a umanității. Conform opiniei criticului literar C. Decusară - Bocșan, opera Iuliei Hasdeu face parte din acele "pete albe de sub semnul "cenzurat" pe care le avem în cultura noastră".

Deseori, în textele ei, sînt prelucrate, stilizate motive populare din poveștile, legendele, doinele și cîntecele de leagăn românești, este folosită, temperat, inspirația istorică, aerul purificator fiindu-i filonul de aur al folclorului carpatin "În scurta ei experiență poetică, Iulia Hasdeu a preferat meditațiile despre natură, viață, moarte, credință, avînd ca suport de multe ori elementele folclorice naționale și echivalente rezultate din metrica populară surprinzătoare pentru stilul romantic francez." (L. Grăsoiu) Dar în versurile ei, Iulia, aflată la vîrsta lecturilor acaparatoare, lasă să pătrundă mai ales ecouri livrești, din lirica lui Dante, Petrarca, Tasso, Ariosto, din cîntecele trubadurilor, din poezii Pleiadei, din Shakespeare. În aceste preferințe ea urmează orientarea romanticilor francezi, sub semnul căro-ra îi stă poezia. O influențează îndeosebi Lamartine, Hugo,

precum și parnasianul Sully Prudhomme. Sedusă de cîte un model, poeta absoarbe substanța unui vers celebru, a unui aforism, și o dezvoltă. "Ucenică la marii poeți ai tuturor timpurilor, Iulia Hasdeu însăși înscrisa ca motto versurile acestora – recunoscînd astfel izvoarele ei de inspirație." (C. Decusară - Bocșan) Versul e condus cu multă ușurință și se așază într-un desen liniștit, limpede, aproape caligrafic. Tulburătoare rămîne predispoziția meditativă. Poeziile alcătuiesc un jurnal intim dintre cele mai autentice, datorită vibrației lor confesive. Aspirînd să înțeleagă rosturile vieții, ale iubirii și ale morții, Iulia nutrește o intensă nostalgie pentru puritate și demnitate.

Înstrăinarea este o primă durere în sufletul poetei, care privește lucid în jur, refractară și disprețuitoare față de meschinăria, prozaismul vieții. Se regăsește pe sine într-o lume imaginară, la o altă vîrstă a umanității, în vremea trubadurilor și castelanelor, a lui Roland, a Jeannei d'Arc. E un trecut idealizat, contemplat în multe din reveriile ei sentimentale.

În veșminte de Ev mediu, dragostea apare ca o trăire gravă, unică, însoțită de gesturi solemne sau eroice. Neli-niștea, elanurile adolescentine sunt comprimate. Devine din ce în ce mai puternic presentimentul morții (acesta poate fi urmărit evolutiv în lirica Iuliei. C. Decusară - Bocșan vorbește numai de o trăire tragică a clipelor de durere și boală. După părerea ei, presentimentul morții este abia perceptibil). E acum o liniște stranie, o beatitudine contemplativă (o împăcare cu inevitabilul destin; la o copilă plină de viață și de idealuri!), născută din voluptatea renunțării (la ce? La viață?), a jertfei în numele unei astfel de iubiri, cea închinată divinității. Echilibrul este, în sfîrșit, atins prin înțelegerea panteistă a fluxului etern.

Opera acestei tinere - fenomen este un amestec rar și deosebit de profunzime și maturitate cu candoare și prospețime. Mărturisirile din aceste poezii, raportate la viața atît de scurtă a poetei, au impresionat pe contemporani, chiar dacă versurile nu erau încă împlinite, după cum considera poeta. Lucra nopțile cu frenezie și dăruire de sine la fel cum o făcuse și părintele ei la vremea sa, o aflăm

din corespondența bogată pe care o țineau tatăl și fiica.

Părintele Galeriu observă că "Două teme fundamentale temeinic abordate îi relevă maturitatea cugetului: cea a Dumnezeirii și cea a Spiritului. Iulia Hasdeu, cu rădăcini adânci în spiritualitatea răsăriteană, îl caută pe Dumnezeu și îl simte prezent prin puterea lui creatoare pretutindeni."

Al. Piru în *Dicționarul scriitorilor români: D - L* remarcă "Poeziile [ei] sînt confesiuni, meditații și reverii în spiritul unor Lamartine, Hugo, Sully Prudhomme, se opun vieții prozaice și exprimă o aspirație spre demnitate și puritate morală. Piese de teatru (*L'Ami de Trajan*, *Les Hériduques*) exploatează miturile istorice și folclorice. Basmul *La Princesse Papillon* și romanul pentru copii *Mademoiselle Maussade* arată înzestrarea pentru descrierea universului infantil.

Alături de poezii, *Cugetările* reprezintă partea cea mai definită din creația multiplă a Iuliei Hasdeu. Împreună cu versurile, ele ne dau măsura talentului și a genialității ieșite din comun ale scriitoarei, sugerîndu-ne, totodată, culmile de spiritualitate pe care autoarea le-ar fi putut atinge dacă viața nu i s-ar fi sfîrșit prea repede. Sînt niște reflecții mature ale unei tinere trecute prin suferințele durerii, care au maturizat-o.

Alături de poezie, un document psihologic deosebit de interesant se află și în corespondența poetei, comparabilă, poate și ca stil epistolar, cu a lui A. I. Odobescu, din vremea șederii lui ca student la Paris. Moștenind febra creatoare a familiei, Iulia se gîndise să scrie și cîteva romane, mai multe lucrări dramatice în versuri și în proză. S-au păstrat planuri și fragmente de comedii, de drame cu subiecte antice sau inspirate din istoria și tradițiile populare românești (*L'Ami de Trajan*, *Les Hériduques*). Iulia avea o fină aplicație analitică în interpretarea literaturii dramatice, dovedită de eseurile și însemnările asupra personajelor lui Shakespeare, Moliere, Racine și Corneille. Au mai rămas de la ea numeroase cugetări, precum și scrieri pentru copii, unele izvorîte din cunoașterea și dragostea pentru legende și poveștile românești (prețuia pe P. Ispirescu și ar fi vrut să-i traducă basmele în franceză). *La Princesse Papil-*

lon, conte bleu, Mademoiselle Maussade, un roman miniat-
ural, amintind de literatura lui Edmondo De Amicis, trans-
mit, în felul lor simplu, duios, setea de (sau credința în)
puritate și frumos, specifică poetei.

Astăzi, Iulia Hasdeu e supranumită "o ambasadoare a culturii și artei românești în Franța". Imaginea ei apare în multe opere, viața ei este analizată și parcursă, studiată și pătrunsă. În lucrarea lui Lucian Nastasă, *Pentru o istorie a cuplurilor în mediul intelectual românesc*, viața Iuliei Hasdeu este adusă drept unul din exemplele feminine cu o excepțională educație: "Iulia Hasdeu ar fi un bun exemplu, ființă deosebit de sensibilă, aflată mereu sub supravegherea tatălui ei. Chiar și cînd aceasta se afla la Paris, scria săptămînal savantului, făcîndu-i un raport detaliat asupra activității (lecturi, succese, întîlniri, alimentație etc). Era o fată ce refuza tentațiile și frivolitățile vîrstei, trăind în izolare împreună cu mama sa și studiind din greu, ca studentă la Paris, trebuind să concureze cu colegi francezi deosebiți, din care unii au devenit celebri, precum André Bellesort sau Abel Rey."

Pentru unii "ea merită să șeadă alături de el (de Eminescu)." Vraja versurilor ei cucerește. "Iulia Hasdeu a scris cu o pană luată din aripa unui înger". A fost o ființă deosebit de sensibilă, aflată mereu sub supravegherea tatălui ei, părerea căruia conta pentru ea mult, însă nu era una determinantă, căci deciziile pe care le lua par a fi destul de mature. Opera Iuliei Hasdeu uimește și impresionează prin profunzimea gîndirii, vibrația lirică și tonalitatea mesajelor. În cartea Ioanei Pîrvulescu, *În intimitatea secolului 19*, "cunoaștem o Iulia Hasdeu cu o personalitate puternică și caracter tînar, avangardist, curmată din evoluție ca un semeț copac înghețat în explozia primăverii". (Alin Gulie în articolul *Remediul blazării // În intimitatea secolului 19*) Iulia Hasdeu avea o "capacitate de a privi lumea cu ochii deschiși", afirmă Ioana Pîrvulescu.

În același studiu L. Grăsoiu afirmă că "Opera poetică a Iuliei Hasdeu a circulat, a ajuns la îndemîna cititorului din România imediat după plecarea ei dintre contemporani, contribuind la consolidarea legendei ce i-a aureolat cu mis-

ter portretul." Ea dezvăluie "specificul unei creații aparținând egalmente și literaturii franceze și celei române."

Poetul Sully Prudhomme scrie despre ea: „Mlle Hasdeu a fait dans notre pays le plus grand honneur au sien.” (Domnișoara Hasdeu a făcut în țara noastră - Franța - cea mai mare cinste Țării ei - România). La inițiativa ambasadei române, pe fațada casei situată în 27, rue Saint - Sulpice,

Paris IV, a fost fixată o placă care amintește că acolo a locuit Iulia Hasdeu, poetă româncă de expresie franceză. Placa a fost dezvelită la 20 decembrie 1993.

Mircea Eliade susține că "Un singur lucru suntem datori să-l facem pentru a omagia cum se cuvine pe acest luceafăr al neamului nostru: să-l citim, să-l înțelegem, să-l asimilăm. Restul vine de la sine."

Bibliografie:

1. Ciocanu A.. *Iulia Hasdeu: (125 de ani de la naștere)*. In: Glasul Națiunii, 1995, nr 6, p.4.
2. Decusară - Bocșan, Crina. *Iubirile Iuliei Hasdeu*. Asociația culturală Iulia Hasdeu, S. a.
3. Decusară – Bocșan, Crina. *Pledoarie pentru autograful literar al Iuliei Hasdeu*. In: Hasdeu, Iulia. *Muguri de aprilie: Fantezii și visări*. București: Ed. Eminescu, 2000, p. 285 - 311.
4. Decusară - Bocșan, Crina. *Scrierile de credință ale Iuliei Hasdeu*. In: Revista de lingvistică și știință literară, 1994, nr 5, p. 3 - 6.
5. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*. București: Ed. Acad. Române, Ch.: Ed. Gunivas, 2002, p. 443 - 444.
6. *Dicționarul scriitorilor români: D - L*. București: Ed. Fundației Culturale Române, 1998, p. 492 - 493.
7. Grăsoiu, Liviu. *Reactualizarea operei unui copil genial*. In: Convorbiri literare, 2006, nr 2, p. 75 - 76.
8. Hasdeu, Julie B. P.. *Oeuvres posthumes, Bourgeois d'Avril: Fantaisies et Rêves*. Paris: Ed. Hachette, București: Socec, 1889.
9. Hasdeu, Julie B. P.. *Oeuvres posthumes, Chevalerie, Confidences et Canevas*. Paris: Ed. Hachette, București: Socec, 1890.
10. Hasdeu, Julie B. P.. *Oeuvres posthumes, Théâtre, Legendes et Contes*. Paris: Ed. Hachette, București: Socec, 1990.
11. Hasdeu, Iulia. *Muguri de aprilie: Fantezii și visări: Medievale: Destăinuiri: Schițe*. București: Ed. Eminescu, 1997.
12. Hasdeu, Iulia. *Destăinuiri*. Ed. Stress - S.R.L., 1993.
13. Părintele Galeriu. *Mesajul de credință al Iuliei Hasdeu*. In: Glasul Națiunii, 1999, nr 23 - 24, p. 25.
14. Stroe, Petre. *Iulia Hasdeu și afirmarea valorilor naționale*. In: *Limba și literatura română*, 1976, nr 1, p. 11 - 12.